

OSUDY A SMYSL PETICE DESET BODŮ ZE SRPNA 1969

Na úvod tři poznámky.

Vzpomínám si zvlášť výrazně na tři události, které jsou spjaty s opoziční platformou Deset bodů. Nejvíce na jedinou větu Jana Tesaře, kterou charakterizoval náš odpor proti nastupující normalizaci: Jsme kamikadze.

Veze nás tehdy ve svém automobilu Luděk Pachman. Vystupovali jsme na Národní třídě, právě tam, kde začala revoluce 1989. Luděk Pachman, který byl duší petice Deset bodů, položil tehdy otázku: Můžeme jednat jinak? Všichni jsme věděli, že sklonit pokorně šíji znamená vrátit se do zástupu těch, kteří přestali doufat. A podlehnout vědomí, že Pražské jaro a jeho odkaz je definitivně pohřben, že totalitní systém je věčný, by znamenalo pro nás, kteří jsme se tohoto hnutí účastnili, občanskou smrt. A co zůstane z člověka, který ztratil to poslední, co mu po normalizaci zůstalo, vědomí občana, a tím odpovědnost za osud země, v níž žije?

A tak si myslím, že to, co dává člověku páteř, je vědomí, že jsem autonomní člověk, že jsem občan, nositel sociální moci a vše ostatní je odvozeno ode mne. A nepřestanu-li mít toto vědomí, nestane se demokracie mrtvou.

Druhá událost, která mi utkvěla v paměti, bylo setkání s manželkou Luďka Pachmana poté, co jejího manžela vzal totalitní systém do vazby.

Navštívil jsem Evženu Pachmanovou. Tehdy pracovala v ČSTV. Už se ani nepamatuji, o čem všem jsme tehdy mluvili. Ale vzpomínám si na to, když jsme hovořili o nelidských vězeňských podmínkách jejího manžela. Kdo je znal detailně, může posoudit hořkost a tíhu toho, jehož blízkého se to týkalo. Obdivoval jsem její věcnost, aktivitu a odhodlanost nést úděl ženy, jejíž manžel

se v očích tehdejší mocenské elity stal vyvrhelem. Stín tohoto znamení doprovázel také ji.

A tak si myslím, že solidarizovat se s blízkými a bližními, to je zázemí, které dávalo jistotu přežití a posilovalo vědomí všech, kteří měli občanskou odvahu.

A pak si ještě vzpomínám na svůj výslech ve věci Deseti bodů u kapitána C. Byl to vyšetřovatel s právnickým vzděláním. Znali jsme se dobře z pražské právníkové fakulty. Dalo by se říci, že mezi námi byl vztah učitele a žáka. A najednou jsem se ocitl před ním jako delikvent. Nepochyboval jsem o jeho věrnosti totalitnímu režimu. Byl z těch „dělnických kádrů“, kteří se jako první, po roční přípravě, dostali na právníkovou fakultu k řádnému studiu. Snad ani nebyl schopen najít v sobě občanský postoj. Ale tváří v tvář člověku, kterého znal, se v něm najednou něco zlomilo. Za normálních okolností by mě vyslyšel obvyklým způsobem s nadřazenou arogancí. V situaci, kdy byl nucen konfrontovat sebe sama s člověkem, kterého znal, a nikoliv jen jako policajt s občanem – zaváhal. Nebyl schopen provést úkon podle představ, které platily za obvyklé. Chvilí jsme na sebe „zírali“ – a byl to první a poslední můj výslech u tohoto kapitána. A tak si myslím, že běžný, nehrdinský občanský postoj je patrně pro demokracii to nejdůležitější.

Demokracie, v níž žijí lidé s pevnými občanskými postoji, má nejlepší budoucnost.

Michal Lakatoš

1

1969, 21. srpna, Praha. – Petice nazvaná Deset bodů, v níž skupina spisovatelů, politiků, novinářů, vědců a kulturních pracovníků vyjádřila vrcholným orgánům státu nesouhlas s postupem KSČ a stavem občanských svobod v zemi.

Deset bodů¹ adresovaných federální vládě, Federálnímu shromáždění ČSSR, České národní radě, vládě České socialistické republiky a ÚV KSČ.

Je tomu rok, co několik našich čelných představitelů bylo dopraveno k nerovnému jednání, jehož výsledek byl tzv. Mos-

kevský protokol. Je to protokol o ponížení plnoletých a svéprávných národů, které se ničím neprovinily, mají však tu smůlu, že se dostaly mezi dvě velmoci, zápasící nad světem. Velmoc, která k nim vyslala svá vojska, se odvolávala na socialismus, který prý byl u nás ohrožen. Nebyl tu však ohrožen socialismus, ohroženo bylo jen postavení lidí, kteří jej dvacet let kazili. Náš obrodný proces přinesl roku 1968 téměř všeobecné přesvědčení, že se dají napravit chyby, že budou odčiněny křivdy a bude zase možno s chutí pracovat. Tehdejší vláda a obrozující se komunistická strana byly na dobré cestě dokázat, že socialismus nemusí být spojen s nařizováním, omezováním a nouzí, ale že může dát lidem všechny tradiční svobody vybojované v dřívějších revolucích a na nich stavět pak společnost vyspělejší nejen ekonomicky, ale i morálně. Naše snaha byla ve shodě s dávnými ideály socialistického hnutí, které prosazovaly právo na svobodu národa i člověka, odmítala velmocenské násilí, tajnou diplomacii a kuloárovou politiku. Internacionální povinností všech, kdo vůbec ještě původní socialistické cíle uznávají, bylo proto naši práci nerušit, chovat se k nám slušně a ponechat na československém lidu, jak zařídí, aby mu zpátečnické síly doma či v zahraničí nevnutily nějaký prohnílý starý řád.

Už tedy rok žijeme ve vnucených poměrech, za tu dobu se u nás život jen zhoršil. Zásobování je špatné, ceny rostou, výroba je v neladu a na pravé příčiny se ještě nesáhlo. Mnoho schopných, nadšených a řádně zvolených lidí muselo odejít z práce nebo z funkce. Akční program KSČ z dubna 1968 je bod po bodu rušen, společenské organizace jsou násilnými zásahy umrtvovány, veřejnost je vylučována z tvorby státní politiky, závažné otázky se rozhodují ve skupinách jedinců místo v demokratických orgánech státu. Ani jeden český orgán moci nezvešel z projevené vůle lidu. Mandát celostátního parlamentu prošel. K tomu všemu znemožňuje cenzura o těchto věcech veřejně jednat, což vyhovuje lidem omezeného myšlení a rozkazovačné povahy, starým oportunistům i novým kariéristům, protože mohou tvrdit co chtějí, překrucovat fakta, pomlouvati lidi a pořádat novinové kampaně, na něž jim nikdo nemůže odpovědět. Přitom drze tvrdí národu do očí, že se teď konečně může říkat a psát pravda!

Pravda si však musí hledat cestu postranními cestami, za jejichž spolehlivost nikdo nemůže brát odpovědnost a kdy může také docházet k provokacím. Mnoho lidí je už dnes stíháno a někteří prý dokonce mají být vězněni proto, že chtěli řádně plnit svou funkci, kterou v kulturním státě má svobodný tisk.

Nesouhlasíme s takovými poměry a nechceme mlčet, proto se tímto způsobem obracíme k zákonodárným sborům republiky, k federální a národní vládě a k ÚV KSČ s prohlášením, v němž chceme otevřeně a s rizikem, že se nám dostane primitivní odvěty, vyslovit tento svůj postoj:

1) Odmítáme to, co se stalo před rokem, protože je to pošlapání mezinárodního práva, pošpinění jména socialismu i porušení zásad obvyklé slušnosti. Jsme pro dodržování všech mezinárodních smluv. Zejména však mezi socialistickými státy je potřebné vzorné zachování suverenity každého z nich. Požadujeme, aby jejich vlády předvedly světu poněkud vyspělejší způsob odstraňování nedorozumění a sporů. Považujeme pobyt sovětských vojsk u nás za příčinu neklidu a za překážku obnovení přátelských vztahů. Žádáme nejvyšší orgány státu, aby zahájily jednání o jejich odchodu.

2) Nesouhlasili jsme s politikou stálých ústupků před vyhrožováním a odmítáme zvláště důsledky cizího vměšování po dubnu 1969, kdy se utužil byrokratický způsob vlády, došlo k čistkám ve státním, stranickém i hospodářském aparátu ve prospěch méně schopných, avšak poslušných lidí, nebo těch, kteří ztratili důvěru občanů. Protestujeme proti rozpuštění dobrovolných občanských organizací, jejichž činnost neodporuje zákonům, a proti snahám o rozštěpení některých organizací. Odsuzujeme zákaz koordinačního výboru tvůrčích svazů na základě nepravdivých důvodů. Odmítáme mocenský zásah do záležitostí Svazu vysokoškolského studentstva.

3) Pohrdáme cenzurou, jejíž zavedení nás zařadilo mezi politováníhodné národy, které nesmějí mluvit k sobě ani k světu. Cenzura nás vrací o sto let zpátky, maří výměnu názorů a informací, znemožňuje tvorbu informovaného veřejného mínění, podporuje četbu hloupostí, ztěžuje kontrolu moci, chrání neschopné funkcionáře a nakonec umožňuje další politické nemravnosti.

Znamená krok k tomu, aby se umění i věda staly jen služkou moci, trpěnou ozdobou na státní fasádě.

4) Nevěříme ujišťování, že napříště bude u nás dodržována zákonnost a že nedojde k opakování institucionalizované zločinnosti z padesátých let, jestliže nebude bezpečnost postavena pod účinnou a viditelnou kontrolu civilních orgánů, hlavně zákonodárných sborů. Místo toho však pozorujeme, že ochabuje nebo ustalo stíhání osob, které porušovaly zákonnost a že takové osoby jsou stále ve funkcích a staly se nekritizovatelnými. Zákaz Společnosti pro lidská práva považujeme za nedobrý příznak. Přejeme si, aby byl co nejdříve ratifikován a uveden v život mezinárodní pakt o občanských právech a pakt o právech hospodářských, sociálních a kulturních.

5) Neuznáváme úlohu komunistické strany jako mocenské organizace, její nadřazování nad státní orgány odpovědné všemu lidu. Stavění kategorie stranictví nad kategorií občanství je nehoráznost. Trváme na tom, že komunistická strana si může vydobýt vedoucí úlohu ve společnosti jen tím, že si získá její důvěru skvělým plněním toho, co společnost nejvíce žádá. Vztahy mezi politickými stranami v Národní frontě nemohou být jiné než partnerské. Nekomunisté, jichž je většina, nejsou povinni žít v poměrech, na něž nemohou působit. Vážíme si těch komunistů, kteří se snažili zbavit stranu deformací a chápou své poslání jako službu tomu, co bylo označeno výrazem „socialismus s lidskou tvář“. Podporujeme ty z nich, kteří trvají na legálnosti loni svolaného XIV. sjezdu strany.

6) Zvláště neblaze se projevil cizí zásah do československých věcí v národním hospodářství. V této oblasti byla přerušena svobodná diskuse, zabrzděna příprava zákonů mířících k legalizaci podnikových rad a kde byly tyto rady ustanoveny, byla jejich činnost ochromena. Znovu jsou potlačovány ekonomické stimuly a pozorujeme neosvědčené znaky libovolně diktovat ekonomické vztahy. Vina za stále horší krizi se dává lidem, kteří prosazovali ekonomickou reformu, přestože každý ví, že nebyla uceleně provedena. Vina se dává dělníkům za špatnou pracovní morálku a nízké uvědomění. Ve skutečnosti je však dělník často na pochybách, zda má vůbec pracovat, když výsledek není stále nikde, protože se zčásti rozplývá v neznámu a zčásti jde na účel, s nímž

nesouhlasí: na placení zduřelé státní administrativy a donucovacího aparátu, jako je cenzura, tajná policie či armáda, která nikdy nestřílí v pravý čas, na financování ztrátové propagandy proslulé svou nečinností a na korumpování početného aparátu různých organizací. Má dělník pracovat, když tím pomáhá setrávat ve funkci lidem, kteří před rokem už byli správně na odchodu? Má více pracovat, když mu více peněz často není k ničemu? Považujeme takovéto nálady za pochopitelné. Vždyť lidé potřebují znát smysl a cíle své práce, denně se přesvědčovat, že jsou odborně řízeni a musí mít právo vyslovit se k ekonomickým problémům z hlediska dané profese i z hlediska celostátního.

Ovšem každou neudělanou a špatně udělanou práci trestáme se všichni navzájem za něco, co jsme nezavinili a co bychom měli napravit. Jsme pro to, aby dělníci a zaměstnanci, kteří mají ve svém čele ředitele, vedoucí a funkcionáře, jimž věří a jichž si váží, poskytli jim nejvyšší podporu řádnou prací a kázní, zároveň si však myslíme, že pracovat pod neschopnými nebo vynucenými nadřízenými je nesnesitelné. Rozpor však nemůže být řešen k tíži celé společnosti, nýbrž odchodem takových lidí. Dosáhnout toho všemi zákonnými prostředky je právem odborových organizací. Žádáme tedy, aby byl co nejdřív vydán takový zákon o socialistickém podniku, který umožní, aby o výrobě rozhodovaly s respektem ke státnímu plánu především odborné kádry a aby dělnictvo mělo vliv na rozdělování a investice. Žádáme, aby byla zachována práva odborů, jež vyplývají z Charty Světové odborové federace. Hovořili-li se o třídním zájmu dělníků, toto je tedy nyní jejich třídním zájmem shodným se zájmy nás všech.

7) Nesouhlasíme s odkládáním voleb do národních výborů a hlavně do zákonodárných orgánů, protože odklad znamená prodlužování poměrů, které se nyní podobají výjimečnému stavu. Přejeme si volby podle takového volebního zákona, který prohloubí socialistickou demokracii. V zákoně má být obsaženo právo petičních výborů občanů navrhnout své vlastní kandidáty a také způsob jak odvolávat poslance z funkce. Volby, které by se podobaly volbám z předešlých období, odmítáme už předem a nezúčastníme se jich.

8) Jsme rádi, že z bohatého demokratizačního programu, který byl v Akčním programu KSČ z loňského roku, uskutečnila se federalizace státu. Přejeme slovenskému národu rozmach, jsme pro soutěžení a doplňování našich dvou ekonomik. Budeme se stavět proti vyvolávání roztržek, podezírání a maloduchému handrkování o to málo, co společně máme. Důležité totiž je, co bude dále. A tu zjišťujeme, že se federalizace zastavila před rozhodujícím mocenským orgánem, ÚV KSČ. Jsme pro to, aby federalizace byla skutečná, činná, aby se nezměnila jen ve formální stvrzování rozhodnutí učiněných o našich národech v úzké skupince lidí, kteří k výkonu své moci žádnou federalizaci nepotřebují.

9) Když cenzura umlčuje kritiku, když hrubé zásahy do složení státních orgánů i občanských organizací mají zastrašit lidi, když bezectní pisatelé v novinách mizerné úrovně zřejmě připravují atmosféru pro horší věci, prohlašujeme zřetelně, že právo nesouhlasit s císařem a vládou je odvěké přirozené právo člověka. Už osvícené monarchie uměly ho využít jako konstruktivní síly. Proto se ptáme, jak bude tato otázka vyřešena u nás. A do jejího vyřešení vyhrazujeme si právo nesouhlasu, který se projevuje tím, že budeme odporovat zákonnými metodami všemu, co bude proti našemu rozumu a lidskému svědomí a proti našemu přesvědčení jako občanů usilujících o socialismus demokratický a humaní, nebo co bude proti dobrým tradicím této země. Nechceme sahat k ilegálním formám, využijeme však všech svých dosavadních organizací k hájení svých názorů. Budeme usilovat o horizontální dorozumění mezi složkami společenských organizací. Tak jako odmítáme násilí v mezinárodních vztazích, odmítáme je i při řešení vnitropolitických sporů, proto svůj odpor k funkcionářům, kteří by za normálních poměrů musili být odvoláni, projevíme tím, že je budeme nevidět, neslyšet, že je nepotkáme, nepoužijeme jejich služeb. Vyjádříme solidaritu lidem pronásledovaným pro své politické názory.

10) Zápor však není naším cílem. I v nejhorších situacích život potřebuje jít dál. Myslíme si, že žádný útlak nemůže zcela umlčet myšlení a umrtvit veškerou práci. Jsme pro to, aby každý občan dělal vše, co může dělat, především aby dobře vykonával své povolání, zvláště takové, jímž přímo slouží jiným občanům,

jako např. v zásobování, dopravě, v zdravotnictví, školství, stíhání kriminální činnosti apod. Pracovníci vědy, výzkumu a kultury nemohou zastavit práci nikdy. Dále budou vznikat nová díla, budou se navazovat pracovní kontakty. Mladí lidé vystupují a vyučí se nejen do té míry, do jaké budou smět či muset, ale jak dalece budou chtít. I v politické nesvobodě může se vyspělý národ bránit tím, že praktickými skutky nepolitické povahy prosadí svůj styl života, svou životní filozofii, svou povahu. Můžeme např. obtížně, ale přece jen zlepšovat svá obydlí a své obce, ozdravovat životní a pracovní prostředí, omezovat škody, hospodárně nakládat s tím, co máme. Můžeme se bavit způsobem, který vyhovuje nám a už nikoliv tomu, koho bavit nechceme. Můžeme rozmnožovat a kultivovat své záliby a zájmy. Víme, že svou situaci nemůžeme řešit jen my, protože nejsme středem světa a hlavní silou jeho pohybu. Bývají doby, kdy je prostě třeba vytrvat a vydržet na dosaženém. O to se budeme snažit v přesvědčení, že se vývoj nedá zastavit.

Závěrem už odmítáme předem obvyklá obvinění a nadávky, které můžeme očekávat. Nejsme oportunisté, protože ti dnes, tak jako vždy, chytají výhodný vítr a jsou s mocnými. Neříkáme nic protistátního, protože žádný soubor osob, který se bude cítit napaden, nemůže se považovat za stát a protože nechceme rozrušit instituce státu, nýbrž žádáme, aby fungovaly, jak podle ústavy mají. Nesmýšlíme protistranicky, protože nám jde o takovou formu socialismu, která může mít úspěch ve vyspělých zemích a usilujeme o jeho očištění od odpudivých rysů, jež mu dávala vrstva sektářských dogmatiků, vládychtivých kariéristů a zvrhlých násilníků. Nemáme důvod zastávat protisovětské stanovisko, pokud jde o záležitosti jiných států. Přejeme úspěchy sovětskému lidu. Budeme podporovat demokratické a socialistické síly světa ve snaze o mezinárodní odzbrojení, mírové urovnání sporných otázek, rozpuštění vojenských bloků.

Toto stanovisko oznamujeme Federálnímu shromáždění ČSSR a ČNR, Federální a národní vládě a ústřednímu výboru KSČ, aby s tím počítali.

Dne 21. srpna 1969

ing. Rudolf Battěk, poslanec ČNR,
Václav Havel, spisovatel,

doc. dr. Luboš Kohout, politolog,
 Karel Kynel, novinář,
 dr. Michal Lakatoš, novinář,
 Vladimír Nepraš, redaktor Reportéra,
 Luděk Pachman, novinář,
 Jan Tesař, historik,
 Ludvík Vaculík, spisovatel,
 Josef Wágner, místopředseda Rady sdružení mládeže.

ÚSD, Sb. 1968-1969.

- 1 Tato petice byla symbolicky datována 21.8.1969, ale vznikla už během léta. Adresátům byla doručena 5. září. (Viz následující dokument – odůvodnění obžaloby Krajské prokuratury v Praze.) O genezi petice viz připojenou vzpomínku L. Pachmana a vyjádření L. Vaculíka. Srov. také Havel, V.: *Dálkový výsledek*. Rozmluvy 1989, s. 136; Prečan, V.: Chronologický přehled hlavních údajů o životě, literárním díle a společenské aktivitě Václava Havla (do 4. března 1983). In: *Havel, V.: O lidskou identitu*. Praha, Rozmluvy 1990, s. 370 a 376. Atmosféru, v níž petice vznikala, charakterizoval Václav Havel takto: „Zatímco před srpnem jsem se veřejného života...moc neúčastnil, pookupační vítr mne do něho přímo strhl. Bylo to totiž takové zvláštní, drásavé období. Vedení státu dělalo ústupek za ústupkem v naději, že tím něco zachrání, ve skutečnosti si tím však podřezávalo samo pod sebou větev. Zvolna, ale nezadržitelně se rekonstituovaly staré pořádky, přitom však bylo ještě možné svobodně mluvit a psát. To dávalo celé tehdejší atmosféře její drásavost: mluvilo se otevřeně a tvrdě – a přitom se dalo mluvit de facto jen o vlastní bezmoci; důrazně se protestovalo – a přitom se vlastně dalo protestovat jen proti tomu, že na protesty není brán zřetel. Byla to doba velkých studentských stávek, nekončících schůzí, petic, jednání, demonstrací, vzrušených debat. Loď se zvolna potápěla, ale pasažérům bylo dovoleno křičet, že se potápí...“ – c.d. *Dálkový výsledek*, s. 126.

2

1970, 29. června a 4. září, Praha. – Obžaloba z 29.6. vznesená Krajskou prokuraturov v Praze proti osmi signatářům petice *Deset bodů a usnesení Městského soudu v Praze z 4.9.1970.*

[...] ^a Obžaloba

Krajský prokurátor v Praze podává žalobu na

1. Luďka P a c h m a n a ,

nar. 11.5.1924 v Bělé pod Bezdězem, okr. Mladá Boleslav, novináře, bytem Praha 5, Nad Klikovkou 11, t.č. ve vazbě ve věznici č. 1 v Praze 6 – Ruzyni,

2. Ing. Rudolfa B a t t ě k a ,

nar. 2.11.1924 v Bratislavě, odborného pracovníka Sociologického ústavu ČSAV v Praze, bytem Praha 8, Křížíkova 78, t.č. ve vazbě č. 1 v Praze 6-Ruzyni,

3. Dr. Jana T e s a ř e CSc,

nar. 2.6.1933 ve Skutči, okr. Chrudim, vědeckého pracovníka Historického ústavu ČSAV v Praze, bytem v Praze 4, Pankrácí, sídliště II, 1580, t.č. ve vazbě č. 1 v Praze 6-Ruzyni,

4. Ludvíka V a c u l í k a ,

nar. 23.7.1926 v Broumově, okr. Gottwaldov, spisovatele, bytem v Praze 7, Veletržní č. 21,

5. Dr. Vladimíra N e p r a š e ,

nar. 9.4.1929 v Českých Budějovicích, pracovníka ústavu teorie a dějin hromadných sdělovacích prostředků v Praze, bytem v Praze 4, Vítovská 1227,

6. Doc. dr. Luboše K o h o u t a ,

nar. 5.4.1925 ve Slabcích, okr. Rakovník, pracovníka Ústavu pro dějiny KU v Praze, bytem v Praze 2, Varšavská 24,

7. Václava H a v l a ,

nar. 5.10.1936 v Praze, spisovatele, bytem v Praze 2, Engelsovo nábř. 2000/78,

8. Jiřího H o c h m a n n a ,

nar. 3.6.1926 v Praze, zámečníka n.p. Vega v Zákupích, předtím redaktora, trvale bytem v Praze 2, Rumunská 15, přechodně v Provodíně čp. 55, okr. Česká Lípa,

ž e

v době od dubna do začátku září 1969 v Praze 5, v Praze 4 a jinde z odporu proti ústavou zaručené vedoucí úloze Komunistické strany československé v politickém a hospodářském životě republiky, z nenávisti vůči spojeneckým svazkům se SSSR a ostatními státy Varšavské smlouvy a ve snaze bránit plnění Moskevských dohod z konce srpna 1968 a narušovat konsolidační proces politického a hospodářského života republiky a obnovit krizovou politickou situaci z doby před dubnem 1969 resp. před 21. srpnem 1968 dohodli se postupně na několika schůz-

kách, jak uvedený cíl s využíváním pozic pravicových živlů ve společenských organizacích budou prosazovat, tento záměr podchytili písemně do tzv. „10 bodů“ [otevřeného dopisu]^b z 21. srpna 1969 Federálnímu shromáždění ČSSR, vládě ČSSR, České národní radě, vládě České socialistické republiky a ÚV Komunistické strany Československa, obsahující mimo jiné i hrubé útoky proti SSSR, urážky vlády a mocenských orgánů republiky a zastánců socialismu a proletářského internacionalismu a nepřímé výzvy k pasivitě dělníků ve výrobní oblasti, přičemž ing. R. Battěk a dr. Jan Tesař stejnopisy dopisu doručili do podatelů adresátů, kromě toho jmenovaní a Luděk Pachman seznámili s obsahem textu další osoby, text dopisu byl pak blíže nezjištěným způsobem dopraven do západoevropských států a tam využíván v rozsáhlé míře v hromadných sdělovacích prostředcích ke štvavé kampani proti Komunistické straně Československa a čelným představitelům republiky a k zostuzení socialismu,

t e d y

dopustili se jednání pro společnost nebezpečného, které záleželo ve spolčení k tomu, aby z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky prováděli podvratnou činnost proti jejímu společenskému a státnímu zřízení a jejím mezinárodním zájmům,

č í m ž s p á c h a l i

trestný čin přípravy k trestnému činu podvracení republiky podle par. 7 odst. 1, 98 odst. 1 tr.z.

{...}^c

O d ů v o d n ě n í

Plenární zasedání ÚV KSČ v lednu 1968 otevřelo možnost vyřešit v ČSSR problémy společenského rozvoje, odstranit chyby předcházejícího období a rozšířit prostor socialistické demokracie. Vedle zdravých sil společnosti, které se chystaly využít všech objektivních předností socialistického společenského zřízení, začaly se formovat i síly, které toho využily, že vedení KSČ nebylo jednotné, a připravovaly podmínky pro mocenskopolitický zvrat v naší zemi. Antisocialistické a pravicové síly měly své organizace v klubech K 231 a KAN, pronikaly do organizací Národní fronty a vyhlašovaly své koncepce o pluralitní demokracii.

Krise společnosti se prohloubila tak, že byl ochromen státní aparát, vývoj začal mít živelný charakter a síly socialismu nepřátelské začaly ohrožovat samotné základy socialismu. Tomuto nepříznivému vývoji napomáhali významnou měrou i obvinění, zejména publikačními pracemi a aktivní účastí na mítincích organizovaných pravicovými extrémisty. Ludvík Vaculík koncem června 1968 publikoval kontrarevoluční pamflet „2000 slov“, [který se stal podnětem k vyvíjení nátlaku a individuálního teroru vůči funkcionářům KSČ],^d národních výborů a zástupcům proletářského internacionalismu. Když tehdejší stranické a státní vedení svým postojem ke konferenci ve Varšavě způsobilo narušení mezinárodních vztahů k socialistickým státům, bylo zřejmé, že vnitřní síly Československa nejsou s to zastavit nežádoucí vývoj, a došlo ke vstupu spojeneckých vojsk dne 21. srpna 1968. Ani potom se však protisocialistické síly nevzdaly boje a začaly narušovat konsolidační politiku prováděnou po dubnovém a květnovém plénu KSČ v r. 1969. I v tomto období byli [obvinění mimořádně aktivní, zejména v rozněcování nenávisti k SSSR.]^e

V dubnu 1969 pojal Luděk Pachman záměr projevit veřejně nesouhlas s vývojem politických poměrů v republice a [mobilizovat veřejnost proti změnám ve vedení strany]^f a proti uplatňování státní autority. S touto myšlenkou [seznámil postupně v průběhu května a června 1969 při rozhovorech odbývajících se převážně v jeho bytě v Praze 5 své nejbližší přátele].^g Z rozhovorů si pořizoval písemné poznámky, které byly zárodkem příštího prohlášení známého v konečné podobě pod názvem „10 bodů“ adresovaných formou otevřeného dopisu Federálnímu shromáždění ČSR, vládě ČSSR, České národní radě, vládě ČSR a ústřednímu výboru Komunistické strany Československa. V této snaze byl obviněný Pachman podporován obviněným doc. Kohoutem a dr. Tesařem, kteří k tvorbě předběžných stanovisek sami konkrétně přispěli.

V prvé polovině července 1969 navštívil obv. Luděk Pachman Jiřího Hochmanna v Provodíně, kde s ním hovořil o přípravě k prohlášení. [Jak potvrdil Jiří Hochmann, shodli se na tom, že k 21.8.1969 odešlou ústavním orgánům republiky vyjádření svých politických stanovisek]^h a Jiří Hochmann dal Pachmanovi

souhlas, aby byl uveden jako signatář prohlášení. Po této návštěvě vypracoval Jiří Hochmann počátkem srpna písemný rozbor mezinárodní situace a zaslal jej Luďku Pachmanovi jako podklad pro přípravu prohlášení.^{ch}

V červenci 1969 se konala v klubovně na Veslařském ostrově v Praze 4 schůzka osob, které přicházely v úvahu jako budoucí signatáři prohlášení. Z obviněných se schůzky zúčastnili Luděk Pachman, dr. Tesař a doc. Kohout. Na schůzce byly projednávány otázky související se zpracováním prohlášení.

V polovině července 1969 odejel Luděk Pachman na dovolenou do Luhačovic a vzal si s sebou písemné poznámky k otázkám, které měly být obsahem připravovaného prohlášení. Koncem července nebo začátkem srpna 1969 je předal v Brumově obv. Ludvíku Vaculíkovi se žádostí, aby sestavil konečný text. Obv. Vaculík jeho návrhu vyhověl a upravil text do podoby 10 bodů. Po několika dnech jej předal i s poznámkami obv. Pachmanovi. Při tom se dohodli, že text pošlou ústředním a stranickým orgánům a obviněný Vaculík dal zároveň souhlas k tomu, aby byl uveden jako signatář prohlášení.

Koncem července nebo počátkem srpna 1969 se obv. Luděk Pachman zúčastnil schůzky v chatě Na požáři v blízkosti Valašských Klobouk. Když zjistil, že je přítomen dr. Pavel Pavlišník, jeden ze signatářů „2000 slov“ a býv. člen ÚV KSČ, a ing. Miroslav Zikmund, rovněž signatář „2000 slov“, snažil se je obv. Pachman získat pro podporu prohlášení a text, který měl s sebou, dal oběma na místě přečíst. Dr. Pavlišník a ing. Zikmund odmítli dát souhlas k signaci [textu a obratem z chaty odjeli. Přesto se obv. Pachman snažil dalších asi 20 účastníků schůzky seznámit s myšlenkovou podstatou připravovaného prohlášení, jak o tom svědčí výpovědi svědků dr. Špurka a Ladislava Vaculky.]^l

Druhá schůzka v klubovně na Veslařském ostrově v Praze 4, která byla součástí příprav na sestavení prohlášení, se konala dne 16.8.1969. Z obviněných se jí zúčastnili Luděk Pachman, ing. Battěk, dr. Tesař, doc. Kohout, dr. Nepraš, a Václav Havel. Předmětem jednání byl text sestavený Ludvíkem Vaculíkem a jednotliví účastníci zaujímali k němu stanovisko. K obsahu a stylizaci textu bylo několik připomínek, na jejichž základě

provedl později dr. Tesař několik menších textových úprav. Ještě na schůzce však všichni účastníci na důkaz souhlasu podepsali podpisovou listinu, kterou připravil obv. Pachman.

O tom, jakým způsobem se snažil obv. Pachman rozšířit prohlášení mezi větší okruh osob, svědčí událost z 19.8.1969, kdy k němu do bytu přišli funkcionáři ZV ROH dolu Ant. Zápotocký v Úžině, aby s ním vyjednali termín besedy v jejich závodě. Obv. Pachman jim předal stejnopis prohlášení a požádal je, aby text projednali v závodním výboru a zajistili, aby ZV ROH text signoval. Kromě toho v polovině srpna 1969 předal obv. Pachman stejnopis prohlášení Josefu Wagnerovi se žádostí, aby je roze-psal a projednal s Ludvíkem Pacovským.

Také obv. ing. Rudolf Battěk rozšiřoval text ve snaze dát jeho obsah na vědomí co nejširšímu okruhu osob. Dne 19.8.1969 předal stejnopis prohlášení funkcionářce ZV ROH n.p. ČKD-Dukla Praha Jaroslavě Filipové a dne 22.8.1969 funkcionáři ZV ROH n.p. SONP Kladno Karlu Valachovi, když se spolu s nimi zúčastnil zasedání tzv. „koordinačních obvodních výborů ROH“ a požádal je, aby zajistili projednání prohlášení v závodních výborech ROH.

Rovněž obv. Jan Tesař se snažil rozšířit obsah prohlášení mezi veřejnost. Po skončení schůzky představitelů „obvodních koordinačních výborů ROH“ konané po 21. srpnu 1969 v Praze 6 na Flemingově nám. seznámil asi 10 účastníků schůzky s obsahem prohlášení se zřejmou snahou získat jejich souhlas a podporu pro připravovanou akci. Kromě toho dal text prohlášení přečíst několika svým přátelům.

Po zadržení Luďka Pachmana dne 22.8.1969 v jiné trestné věci se ujali iniciativy obviněný dr. Tesař a ing. R. Battěk. Chtěli si ověřit, zdali signatáři prohlášení trvají na podpisu, že zadržením obv. Pachmana a vydáním zákonného opatření č. 99/69 došlo ke změně situace a postupně jednotlivé signatáře navštívili. Ing. R. Battěk a dr. Tesař vyhledali E. Zátópka, jednali s dr. Neprašem. Ing. Battěk jednal s doc. Kohoutem a dr. Tesař se dotazoval ostatních signatářů s výjimkou Karla Kyncl a Jiřího Hochmanna. Václav Havel vyhledal dr. Tesaře a s ním navštívil ing. Battěka, aby zvážil novou situaci. Ing. Battěk s dr. Neprašem navštívili Jiřího Hochmanna v Provodíně za stejným úče-

lem. [Když většina signatářů na signaci trvala, bylo dohodnuto, že původní plán odevzdat prohlášení ústavním a stranickým orgánům bude dodržen.]

Před odesláním prohlášení se rozhodl ing. Battěk s vědomím a souhlasem dr. Tesaře počátkem září 1969, že text rozmnoží pro všechny poslance ČNR. Vyhotovil asi 220 stejnopisů, které rozeslal všem poslancům ČNR a současně je průvodním dopisem požádal, aby prohlášení projednali ve svých volebních obvodech. Dále rozeslal text prohlášení redakcím denních listů ČSR, Čs. rozhlasu, Čs. televizi a ČTK. Nato dne 5. září 1969 doručili ing. Battěk a dr. Tesař prohlášení datované dnem 21.8.1969 dohodnutým adresátům.

Po objektivní stránce obvinění své jednání doznali, hájí se však tím, že nejednali v úmyslu podvracet socialistické společenské a státní zřízení ČSSR, ale že kritizovali jen některé dílčí jevy v současné politice, s nimiž nesouhlasili. Tvrdí dále, že šlo o využití ústavou zaručeného petičního práva, neboť chtěli upozornit ústavní orgány na své názory o současné situaci. Popírají, že by text měl být programem pro budoucí činnost.

Jednotlivě však obvinění doplnili svoji obhajobu individuálními důvody. Obv. Pachman se domnívá, že jsou postihováni za projevení odlišných politických názorů. Podobnou obhajobu přednesl obv. Battěk, který pokládá prohlášení za výraz politického přesvědčení. Obv. Kohout se ve své obhajobě dovolává práva na vyslovení názorů a jejich prosazování a tvrdí, že jeho jednání nemá charakter trestné činnosti.

Ing. R. Battěk nespatřuje nic trestného ani v tom, že text rozmnožil a rozeslal poslancům ČNR a sdělovacím prostředkům, což pokládá za jednu z běžných možností.

Obv. dr. Tesař uvedl, že prohlášením chtěli upozornit na to, že se svých názorů, které měli v srpnu 1968, nevzdali a že na nich trvají. Označení textu jako „otevřeného dopisu“ vzal na vědomí, aniž by zvažoval důsledky. Cílem signatářů nebylo stavět se vyloženě proti celkové politice komunistické strany, ale tuto politiku pozměnit.

[Obv. Ludvík Vaculík uvedl, že se nejednalo o politické prohlášení ani o výzvu, ale o dopis adresovaný státním a stranic-

kým institucím. Obviněný se ve své obhajobě dovolává práva na kritiku a uplatnění svých názorů.]^k

Dr. Nepraš Vladimír uvedl, že nejednal z odporu vůči socialistickému a společenskému zřízení a tvrdil, že bylo jeho zájmem pracovat ve prospěch socialismu.

Obv. doc. Kohout Luboš uvedl, že v prohlášení nespatřuje útok proti základům státní politiky, protože socialistické, společenské a státní zřízení jako celek nebylo napadeno.

Obv. Václav Havel popřel, že by jednal z odporu vůči vedoucí úloze KSČ nebo socialistickému zřízení společnosti, ale současně prohlásil, že na názorech obsažených v prohlášení trvá.

Obv. Jiří Hochmann doznal, že dal Luďku Pachmanovi souhlas při návštěvě v Provodíně, aby byl uveden mezi signatáře a aby prohlášení, které označuje za petici, bylo zasláno poslancům Federálního shromáždění. Text chápal jako otevřený dopis, který se má zveřejnit.

[Tato obhajoba obviněných nemůže obstát. Z obsahu prohlášení je totiž dostatečně patrné, že obviněným nešlo o uplatnění petičního práva ve smyslu čl. 29 Ústavy],^m ale u příležitosti prvního výročí zásahu vojsk Varšavské smlouvy bombasticky [vyjádřit s tímto zásahem nesouhlas]ⁿ a odpor ke konsolidačnímu procesu, [vyhlásit odhodlání]^o bránit pokračování konsolidačního procesu a dát příklad pravicovým a kontrarevolučním živilům k následování. V prohlášení obvinění zaujímají odmítavý postoj ke klíčovým událostem, z nichž vyvěrá československá politika realizovaná po dubnu 1969. Odsuzují internacionální pomoc poskytnutou ČSSR spojeneckými vojsky 21.8.1968 a Moskevský protokol ze srpna 1968. Proces konsolidace československých poměrů, který na základě těchto politických událostí mohl být uskutečňován, [hodnotí]^p jako politiku stálých ústupků před vyhrožováním, a nesouhlasí s ní. [Vyslovují]^q se proti výměně osob ve funkcích a na vedoucích místech, k níž došlo po dubnu 1969, a [volají]^r po opětovném zrušení cenzury. Z toho je zřejmé, že jim jde o návrat ke stavu, jaký byl před 21. srpnem 1968, kdy pravicové, protisocialistické síly bez jakýchkoliv zábran mocenských nebo cenzurních měly možnost restaurovat se a rozvinout do rozměrů, které ohrozily socialistické zřízení v republice.

O těchto záměrech obviněných svědčí i jejich postoj ke Komunistické straně Československa. V prohlášení uvádějí, že [neuznávají úlohu KSČ jako mocenské organizace a proklamují požadavek, aby vztahy mezi politickými stranami v Národní frontě byly partnerské. Tato formulace znamená ve skutečnosti popření vedoucí úlohy KSČ, která i při důsledném zachování principu demokratického centralismu se nemůže ve všech situacích vzdát využití mocenských prostředků a nemůže oslabit své postavení tím, že by přijala zásadu partnerství v Národní frontě, která by znamenala zavedení pluralitního politického systému se všemi důsledky vyplývajícími z politické opozice. Chaotickému stavu by napomáhalo plnění závazku, který obvinění převzali jako signatáři prohlášení, že budou usilovat o horizontální dorozumění mezi složkami organizací, tedy mimo rámec Národní fronty. Stejný účinek má prohlášení, že obvinění budou projevat odpor funkcionářům, kteří by měli být podle jejich názoru odvoláni, a budou je ignorovat.

Obvinění požadují, aby jim bylo přiznáno právo nesouhlasu s vládou, prohlašují, že do vyřešení tohoto požadavku budou odporovat zákonnými metodami všemu, co bude proti jejich rozumu, svědomí a přesvědčení.¹⁸ Text prohlášení odůvodňuje závěr, že obvinění měli v úmyslu vyvíjet odpor proti opatřením směřujícím ke konsolidaci společenských poměrů ve státě, což vyplývá i z toho, že myšlenka sestavit prohlášení vznikla jako odezva na dubnové a květnové plénium ÚV KSČ v r. 1969, kterými byla konsolidační politika zahájena.

Obvinění formulovali své politické postoje po důkladných diskusích trvajících od jara 1969 do 16.8.1969. Jsou to postoje promyšlené a uvážené, čemuž nasvědčuje i to, že obvinění i při vyšetřování na nich v podstatě setrvali. Uvádějí sice, že hájili socialismus, ale jaký to byl socialismus, vyplývá z toho, že vycházeli z netřídního přístupu ke společenským jevům, což je typické pro revizionisty a pravicové oportunisty všech období. Opuštění třídního přístupu znamená vždy poškození věci socialismu a slouží jeho odpůrcům. Prohlášení je nemarxistické a ve svých důsledcích znamená útok proti socialistickým principům výstavby státu. Není náhodou, že obv. byli vysoce aktivními činiteli v období tzv. „obrodného procesu“, kdy se angažovali

formou osobních vystoupení a publikační práce. Obviněný L. Vaculík byl autorem pamfletu „2000 slov“, odmítnutého už v červnu 1968 stranickými a vrcholnými státními orgány pro jeho kontrarevoluční charakter. Obv. Pachman je v souvislosti se svým vystupováním na shromážděních v závodech a pro dopisovatelenskou činnost pro holandský časopis stíhán podle zák. opatření č. 99/1969 Sb. pro trestné činy hanobení republiky a jejího představitele podle par. 103 tr.z. a poškozování zájmů republiky v cizině podle par. 112 tr.z.

Obv. ing. Battěk byl předním představitelem klubu KAN, který se chtěl stát opoziční silou ve státě. Je charakteristické, že obvinění publikovali [především v časopisech, jejichž vydávání bylo pro jejich neskrývanou protistátní a protistranickou orientaci zastaveno. Obviněný Hochmann a dr. Nepraš publikovali v Reportéru, obv. Vaculík a Havel v Listech, obv. Pachman v Zítřku, obv. doc. Kohout v Kulturní tvorbě.]¹ Obsah jejich prací potvrzuje zaměření autorů proti politice státních a stranických orgánů. Stejně smýšlení prokazuje obv. dr. Tesař svými písemnými poznámkami založenými ve svazku dokumentace I na čl. 35. Jestliže v těchto souvislostech posuzujeme obsah a smysl prohlášení nazvaného „10 bodů“, je na místě závěr, že obv. jednali z nepřátelství k socialistickému společenskému zřízení republiky. Je proto třeba pokládat za vyvrácenou i obhajobu obviněných, že jsou stoupenci socialismu a že nemohli proto jednat z nepřátelství k socialistickému a společenskému státnímu zřízení republiky.

Z výsledků vyšetřování a zejména z obsahu prohlášení, na němž se obvinění shodli, je zřejmo, že obvinění projeví odhodlání útočit proti vedoucí úloze KSČ, proti spojeneckým svazkům se SSSR a prosazovat požadavky, jejichž realizace by vedla k opětovnému narušení socialistického společenského řádu. K tomu cíli hodlali využívat vlastních pozic i pozic protisocialistických živelů v různých institucích a společenských organizacích. Mělo být tedy napadáno státní zřízení, které je zakotveno v článku 1 odst. 3 ústavy z r. 1960 ustanovením o sounáležitosti ke světové socialistické soustavě a v článku o vedoucí síle ve společnosti a státu, kterou je Komunistická strana Československa. Obvinění jednali proti čl. 6 ústavy tím, že [měli v úmyslu

využívat organizačních seskupení, která nebyla součástí NF.]^u V tom spočívá podvrtný charakter trestné činnosti namířené proti státnímu a společenskému zřízení republiky. [Signováním textu se obvinění dohodli, že budou i v budoucnu své názory prosazovat a uplatňovat ve svých organizacích.]^v Vykazuje tedy zjištěné jednání subjektivní i objektivní znak trestného činu přípravy k trestnému činu podvracení republiky podle par. 7 odst. 1, 98 odst. 1 tr.z., a to formou dohody spolčení na vyvíjení podvrtné činnosti proti republice.

Prohlášení je základnou, z které obvinění vycházeli při programatickém vyhlášení opozice vůči současné politice. Prozatím jejich cílem bylo „přetrvat a vydržet na dosaženém“, konečným cílem provést takové změny ve společenském zřízení, že by to znamenalo nastolení chaotického stavu před 21. srpnem 68 a vytvoření podmínek pro likvidaci socialistického charakteru státu. Ne nadarmo se chopily myšlenek obsažených v prohlášení zahraniční organizace, které se systematicky zabývají plány na rozvrácení společenského a státního zřízení ČSSR, jako jsou rozhlasové vysílače Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC a Deutsche Welle, které prohlášení „10 bodů“ zveřejnily. S dobře uváženým cílem je též otiskla redakce emigrantských novin České slovo a italský časopis L'Espresso, od něhož převzal text další západní tisk. Jsme v období, kdy stát nabírá sil k novému rozmachu hospodářskému i politickému. Ukázalo se, že cesta vyhlášená Komunistickou stranou Československa v dubnu a květnu 1969 je správná. Obvinění, kteří se snažili tento vývoj brzdit, škodili republice a jejímu lidu.

Z výše naznačeného vyplývá i mimořádný stupeň nebezpečnosti činu obviněných pro společnost. V tomto směru nelze také přehlédnout, že obvinění trestnou činnost páchali v době, kdy kontrarevoluční živly v ČSSR za vydatné podpory štvavé propagandy vysílačů Svobodná Evropa a dalších připravovali násilné akce u příležitosti prvního výročí zásahu spojeneckých vojsk proti kontrarevoluci, jak k nim v druhé polovině srpna 1969 v Praze, Brně a dalších městech republiky skutečně došlo. Prohlášení obviněných mělo být ideologickou platformou k rozvíjení kontrarevoluce. Dále při hodnocení stupně nebezpečnosti nutno přihlédnout k tomu, že v době, kdy obvinění trestnou

činnost páchali, byly důležité funkce v odborech a jiných orgánech ještě v rukou pravicových oportunistů i vyslovených odpůrců socialismu. Dobrodružné záměry obviněných z léta 1969 znamenaly tedy v této době pro republiku nebezpečí skutečně mimořádné.

Ze všech těchto důvodů je třeba pokládat obžalobu po skutkové i právní stránce za dostatečně odůvodněnou.

Pokud jde o charakteristiku jednotlivých obviněných, pro úplnost se dodává:

Obv. L. Pachman pochází z úřednické rodiny. Otec původním povoláním tkadlec, se stal technickým úředníkem, matka byla zaměstnána jako adm. pracovnice. Po maturitě na průmyslové škole byl zaměstnán v Avii v Čakovicích. Od r. 1953 byl referentem šachové sekce na úseku tělovýchovy, v r. 1969 nastoupil v redakci Čs. sportu jako redaktor, později se stal vedoucím zahr. oddělení. Pracoval do května 1968, od té doby působil jako novinář. Věnoval se šachu, ve kterém vynikal tak, že získal titul mistra sportu, mezinárodního velmistra a zasloužilého mistra sportu. V r. 1945 vstoupil do KSČ, na podzim 1969 s ním bylo zavedeno stranické řízení a byl ze strany vyloučen. Trestán dosud nebyl.

Obv. Ing. Rudolf Battěk pochází z úřednické rodiny. Otec pracoval jako právník na Finanční správě, později jako učitel, matka byla v domácnosti. Pracoval jako strojní zámečník v leteckém oddělení ČKD, v r. 1948 začal studovat na Vysoké škole politické a sociální a po jejím absolvování pracoval na hospodářském odboru NV. Do r. 1965 pracoval v různých podnicích manuálně i jako úředník a 1.11.1965 na základě konkursu přešel do Sociologického ústavu v Praze, kde byl zaměstnán jako odborný pracovník, politicky organizován nebyl, v r. 1968 aktivně působil v KAN, kde zastával funkci místopředsedy přípravného výboru. Byl poslancem ČNR.

Obv. dr. Jan Tesař pochází ze živnostenské rodiny. Po skončení gymnasia vstoupil na filozofickou fakultu KU, obor historie, načež nastoupil zaměstnání u Vojenského historického ústavu v Praze, odkud 1.1.1969 přešel do Historického ústavu ČSAV v Praze. V r. 1964 vstoupil do KSČ, v r. 1968 vykonával funkci

místopředsedy ZV KSČ v Historickém ústavu. V r. 1969 požádal o zrušení členství. Trestán dosud nebyl.

Obv. Ludvík Vaculík pochází z dělnické rodiny. Po skončení základního vzdělání přešel k firmě Baťa ve Zlíně, kde byl zaměstnán do r. 1946 jako obuvník. Potom vystudoval Vysokou školu politickou a sociální, pracoval jako vychovatel v učňovském internátě a od r. 1953 jako redaktor v redakci RP, později Besedy, Čs. rozhlasu, Literárních novin, Literárních listů a Listů a v nakladatelství Čs. spisovatel. V r. 1946 vstoupil do KSČ, odkud byl v r. 1969 vyloučen. Trestán nebyl.

Obv. doc. Luboš Kohout pochází z rodiny malého živnostníka. Během studia na filozofické fakultě pracoval od r. 1948 ve stranickém aparátě v Kladně. Po ukončení základní vojenské služby zůstal ve svazku ČSLA do r. 1960, kdy přešel jako oborový asistent na filozofickou fakultu KU v Praze. V současné době je zaměstnán jako vědecký pracovník Ústavu pro dějiny KU v Praze. V r. 1945 vstoupil do KSČ, odkud byl v r. 1969 vyloučen. Trestán nebyl.

Obv. dr. Vladimír Nepraš pochází z dělnické rodiny. Absolvoval obchodní akademii v Praze a Vysokou školu politickou a sociální, kterou ukončil v r. 1951. Po skončení základní vojenské služby pracoval jako redaktor v ČTK, později jako redaktor RP a časopisu Reportér. V současné době je zaměstnán v Ústavu pro teorii a dějiny hromadných sdělovacích prostředků v Praze. V r. 1946 vstoupil do KSČ, odkud vystoupil v r. 1969. Trestán nebyl.

Obv. Václav Havel pochází z rodiny pražského milionáře a podnikatele. Jeho otec byl spoluvlastníkem restauračních podniků Lucerna, Barrandov a film. ateliérů Barrandov. Vyučil se chemickým lučebníkem, večerně vystudoval gymnasium, potom studoval na inženýrsko-ekonomické fakultě. Na AMU vystudoval obor dramaturgie. Byl zaměstnán v divadle ABC v Praze, později v divadle Na zábradlí. Od r. 1968, kdy odešel z posledního zaměstnání, působí jako spisovatel. Nebyl členem žádné politické strany. Trestán dosud nebyl.

Obv. Jiří Hochmann pochází z dělnické rodiny. Učil se truhlářem, potom pracoval jako učeň v bance. Ukončil vzdělání na obchodní akademii a po skončení základní vojenské služby zů-

stal ve svazku ČSLA do r. 1956, kdy přešel do zahraničního oddělení Rudého práva. V r. 1968 přešel do redakce Reportéra. V dubnu 1969 přešel do zaměstnání v n.p. Vega v Zákupcech, kde je zaměstnán jako zámečník. V roce 1946 vstoupil do KSČ, v r. 1969 byl vyloučen. Trestán dosud nebyl.

Krajský prokurátor:

v z. dr. Štilip v.r.

29.VI.1970

Za správnost vyhotovení: L.S.

Krajská prokuratura v Praze

[...]^k

1 T 13/70

U s n e s e n í

Městský soud v Praze rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne 4. září 1970 při předběžném projednání obžaloby proti obžalovaným Luďku Pachmanovi, nar. 11.5.1924 v Bělé pod Bezdězem, okr. Mladá Boleslav, novináři, bytem Praha 5, Nad Klikovkou 11, t.č. ve vazbě, ing. Rudolfu Battěkovi, nar. 2.11.1924 v Bratislavě, odbornému pracovníku Sociologického ústavu ČSAV v Praze, bytem v Praze 8, Křížíkova 78, t.č. ve vazbě, dr. Janu Tesařovi CSc., nar. 2.6.1933 ve Skutči, okr. Chrudim, vědeckému pracovníku, bytem Praha 4, Pankrác II 1580, t.č. ve vazbě, Ludvíku Vaculíkovi, nar. 23.7.1926 v Brumově, okr. Gottwaldov, spisovateli, bytem Praha 7, Veletržní 21, dr. Vladimíru Neprašovi, nar. 9.4.1929 v Českých Budějovicích, pracovníku Ústavu teorie a dějin hromadných sdělovacích prostředků, bytem Praha 4, Vítovská 1227, doc. dr. Luboši Kohoutovi, nar. 5.4.1925 ve Sladcích, okr. Rakovník, pracovníku Ústavu pro dějiny Karlovy univerzity v Praze, bytem Praha 2, Varšavská 24, Václavu Havlovi, nar. 5.10.1936 v Praze, spisovateli, bytem Praha 2, Engelsovo nábř. 2000/78, Jiřímu Hochmanovi, nar. 3.6.1926 v Praze, zámečníku, bytem Praha 2, Rumunská 15, přechodně v Provodíně čp. 55, okr. Česká Lípa, pro trestný čin přípravy k trestnému činu podvracení republiky podle par. 7 odst. 1, 98 odst. 1 tr.zák. t a k t o :

Podle par. 188 odst. 1 písm. h) tr.ř. se obžaloba přijímá.

O d ů v o d n ě n í .

Krajský prokurátor podal proti všem obžalovaným obžalobu pro trestný čin přípravy k trestnému činu podvracení republiky podle par. 7 odst. 1, 98 odst. 1 tr.zák. Městský soud v Praze při předběžném projednání obžaloby konaném dne 6.7.1970 tuto přezkoumal a podle par. 188 odst. 1 písm. f) tr.ř. vrátil věc prokurátorovi k došetření. Podle par. 192 tr.ř. z důvodů uvedených v par. 67 písm. c) tr.ř. ponechal obžalované Luďka Pachmana, ing. Rudolfa Battěka a dr. Jana Tesaře CSc. nadále ve vazbě.

Ke stížnosti krajského prokurátora Nejvyšší soud ČSR usnesením ze dne 26.8.1970 usnesení Městského soudu zrušil v části týkající se vrácení věci prokurátorovi k došetření podle par. 188 odst. 1 písm. f) tr.ř. a Městskému soudu uložil, aby věc v rozsahu zrušení znovu projednal a rozhodl. Naproti tomu stížnosti obviněných Luďka Pachmana, inž. Rudolfa Battěka a dr. Jana Tesaře, CSc. proti usnesení o ponechání ve vazbě podle par. 148 odst. 1 písm. c) tr.ř. Nejvyšší soud zamítl.

Městský soud při novém předběžném projednání obžaloby v rozsahu zrušení obžalobu znovu přezkoumal z hledisek naznačených v ustanovení par. 186 odst. 1 a v ustanovení par. 187 odst. 3 tr.ř. Vycházejí z usnesení Nejvyššího soudu, že vady, na které poukázal Městský soud v usnesení ze dne 6.7.1970 nemohou být důvodem pro vrácení obžaloby k došetření shledal, že tu nejsou skutečnosti, které by odůvodňovaly příslušnost jiného soudu anebo zastavení nebo přerušování trestního stíhání anebo postoupení věci jinému orgánu, a dále že přípravné řízení bylo provedeno způsobem odpovídajícím trestnímu řádu a že věc byla náležitě objasněna. Proto soud rozhodl, že se obžaloba podle par. 188 odst. 1 písm. h) tr.ř. přijímá.

Pokud jde o rozsah, v němž bude třeba provádět v hlavním líčení dokazování (par. 193 odst. 2 tr.ř.) [má soud za to, že se lze v hlavním líčení k náležitému objasnění věci spokojit s opětovnými výslechy svědků Emila Zátopka, Josefa Wagnera a dr. Michala Lakatoše a ostatní výpovědi svědků navržených v obžalobě že lze za podmínek uvedených v ustanovení par. 211 tr.ř. přechíst. 1^y

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení není stížnost přípustná
(par. 141 odst. 2, věta 2 tr.ř.).

V Praze dne 4. září 1970.

Za správnost vyhotovení: Předseda senátu:
JUDr. Jan Rojt

[...]²

- a Vlevo záhlaví, adresát Městský soud v Praze (1 T 13/70). Vpravo prezen-
tační razítko Městského soudu v Praze s datem 1.VII.1970 a razítko s vý-
razným textem: Vazba.
- b Podtrženo příjemcem (L. Vaculík).
- c 44 hustě psaných řádek se jmény svědků a číselnými odkazy na články
vyšetřovacího spisu.
- d Podtrženo příjemcem, po straně otazník.
- e Totéž.
- f-h Podtrženo příjemcem.
- ch Celý odstavec po straně označen vvislou čarou.
- i-m Po straně zatrženo.
- n-r Podtrženo příjemcem.
- s Podtrženo příjemcem. Od textu „... popření vedoucí úlohy KSČ“ až do konce
odstavce zvýrazněno vvislou čarou na levém okraji. Nad posledními pěti
řádkami („že budou usilovat...“ atd.), kterými začíná nová stránka, připsal
příjemce poznámku: „jaké možnosti projevu opačného názoru mi p. prok.
tedy ponechává?“
- t Po straně zatrženo a připsána poznámka příjemce: „byly zastaveny všechny“.
- u Podtrženo příjemcem, po straně otazník.
- v Podtrženo příjemcem, po straně poznámka: „až když by nešlo o petici“.
- x Razítko Krajské prokuratury v Praze a nečitelný podpis.
- y Podtrženo příjemcem, po straně dva vykřičníky.
- z 15 řádek osobních poznámek příjemce: „veřejnost – důvěrník, poznámky při
hlavním líčení, domluva s obhájcem, otázky – odpovědi, co soudím dnes
o věci...“ (Srov. dok. č. 4).

3

1972, Toronto. – Úryvek z memoárů Lud'ka Pachmana o přípravě a vzniku dokumentu z 21.8.1969, nazvaného Deset bodů.

[...]“

S několika přáteli jsme se dohodli – bylo to ovšem z mé iniciativy – že ke stále jasněji se rýsujícímu politickému vývoji v zemi by se nemělo mlčet a že bychom měli své názory jasně a otevřeně formulovat. Byli jsme si samozřejmě vědomi toho, že se dá každou chvíli očekávat začátek represe a že tedy musíme být velice opatrní. Rozhodli jsme se proto nakonec pro formu petice adresované parlamentu, České národní radě, oběma vládám a ÚV KSČ.¹ Petiční právo je přece zaručeno článkem 29 naší ústavy. Nebudeme-li text petice šířit na veřejnosti, můžeme v ní napsat, co chceme, a nemůže se nám nic stát. To jsme si alespoň mysleli, ale...

Náš plán byl tento: Sestavíme nejprve text petice, podepíše jej asi deset lidí, kteří na jeho přípravě budou pracovat, a poté každý z nich získá alespoň pět dalších podpisů. Celkový seznam signatářů měl být jakýmsi „vzorkem obyvatelstva“, měli v něm být především intelektuálové, ale i několik dělníků a odborových funkcionářů.

Na přípravu textu mi každý dodal své poznámky a náměty a já jsem zkoncipoval souvislý materiál. K jeho projednání jsme se sešli v červenci v klubovně Veslařského ostrova. K volbě tohoto místa jsem měl důvod ryze praktický: matka mé ženy v té době už nebyla zdráva a velký počet hostů u nás doma ji vždy velice zatěžoval. Klubovna byla hezká a pro předpokládaný počet účastníků dost velká. V červenci jsme se na Veslařském ostrově sešli dvakrát, jednou se širší a jednou s užší účastí. Dohodli jsme se, že třetí schůzka bude až 16. srpna. Odjížděl jsem totiž s manželkou na dovolenou do Luhačovic, v nedalekém Brumově trávili dovolenou Vaculíkovi, budeme se s nimi pravidelně stýkat, Ludvík by mohl konečný text „vypulírovat“.

V Luhačovicích bylo nádherné počasí, denně jsme se koupali, někdy s Vaculíkovými, takže jsme měli přitom s Ludvíkem dost příležitosti k výměně názorů. Můj text petice označil za úplně nemožný. Stylizoval jsem ji jako vážný politický dokument –

s tím jsem ostatně měl zkušenosti ještě z doby, kdy jsem stylizoval různé rezoluce ÚRO, a to se Ludvíkovi vůbec nelíbilo, chtěl z ní mít malou literární formu. Dohodli jsme se, že petici ještě přeformuluji a pak mu ji odevzdám ke konečné stylizaci. Taky jsme přišli na ohromný nápad. V textu jsem se hlásil k manifestu 2000 slov. Co kdyby se to udělalo jinak? O té přes rok staré historii se výslovně nezmíníme, ale naše petice bude mít přesně 2000 slov!

Potom jsem v brumovském závodě hrál simultánku. Nastoupil proti mně také Ludvík; rozhodl jsem se s ním sehrát „zdvořilostní remízu“. Při simultánkách totiž na výsledku moc nezáleží, a tak mistr nechává často remizovat třeba předsedu klubu nebo nějakou dámu. [...]^b

S Ludvíkem to nebylo zrovna snadné: asi třikrát udělal prohrávající tah. Pak jsem našel geniální kombinaci: nechám nekrytého pěšce, on ho vezme a já mu budu stále napadat dámu, takže – remíza! Jenomže on dámou táhl na špatné pole a měl ji ztratit. Nabídl jsem mu tudíž remízu zvýšeným hlasem, on se vylekal a souhlasil. Byla to ostatně remíza jediná, takže byl oslavován jako zachránce cti místního klubu.

Brumovští šachisté se mi chtěli za simultánku nějak revanšovat, a tak se rozhodli, že udělají táborák v chatě Na požáře a řádně nás pohostí. Táborák se konal asi týden po simultánce. K chatě nás postupně přivázeli džípem. Začali jsme opékat buřty. Samozřejmě za chvíli přišla řeč na politiku. Sedělo nás tam asi patnáct a každý něco povídal, ale hlavně se sypaly otázky na Ludvíka a na mne. Při jejich zodpovídání jsme se pochopitelně s Ludvíkem pohádali. On na mítinky v jarním období chodil málo, mušel jsem vždy vynaložit velké úsilí, než se mi ho podařilo přesvědčit. Na velkém shromáždění v České Lípě – bylo svoláno po onom slavném vystoupení Viléma Nového – zahájil Ludvík svůj projev slovy:

„Nechtěl jsem vůbec přijet, ale Pachman mě ukecal.“

U táboráku se mluvilo o všem možném, až Ludvík přišel na nápad, abych přečetl teoretický materiál nazvaný Problémy evropské integrace a Československo, který mi právě vracel. Jeho autory bylo několik vědeckých pracovníků. Já se napřed

bránil poukazem na to, že má asi 25 stran a je nezáživný, ale nakonec mě přesvědčili a začal jsem číst.

Seděli jsme do půlnoci, taky zpívali nějaké písničky a pak jsme jeli zpátky. Ludvíkovi jsem přitom odevzdal svůj prozatímní text petice. Dali jsme ho přečíst i jeho známému, akademickému malíři. Chtěli jsme ho také získat za signatáře.

Před návratem z Luhačovic do Prahy mi Ludvík přinesl svůj návrh petice. Zhrozil jsem se; bylo to něco docela jiného než dosavadní kolektivně zpracovaný materiál. Co tomu řeknou ostatní signatáři? Taky nám dalo velkou práci sestříhnout text přesně na 2000 slov, při každém počítání to vycházelo jinak.

Sešli jsme se 16. srpna opět na Veslařském ostrově. Souhlasili nakonec s Ludvíkovým textem jen s menšími připomínkami. Dohodli jsme se, že je tři ze signatářů zpracují a dají tím petici definitivní formu. Ostatní podpisy budeme shánět až po 21. srpnu, aby se neřeklo, že chceme pobuřovat k demonstracím. Dalo se očekávat, že 21. srpen bude dost bouřlivý.

Už 19. srpna to u našeho domu vypadalo jako na začátku nové války. Dva automobily nad námi a jeden u zadního vchodu, všechny s vysílacími anténami. Celý den jsem doma spisoval, měl jsem totiž v září odevzdat novou šachovou knížku. Odpoledne jsem se vydal k těm dvěma vozům na kopečku. Jejich osazenstvo stálo venku. Když mě uviděli, jedna příslušnice se hnala úprkem k autu a sehnula se k rozhlasovému zařízení. Pozval jsem hlídkující civily na kafe. Odmítli s úsměvem a poznamenali, že se to ve službě nesmí. Tak jsem jim alespoň prozradil, že večer půjdeme do kina a že jsem kvůli nim vybral detektivku.

Večer jsme vyjeli goggomobilem, za námi v těsném závěsu všechny tři vozy s devíti či desíti muži na palubě. Konvoj se odebral do kina. Po kině zase jeli v těsném závěsu až k naší garáži.

Druhý den jsem zůstal doma. Večer za mnou přišel dr. Tesař. Odevzdal jsem mu všechny materiál k petici, kterou jsme mezitím nazvali Deset bodů, adresovaných... následoval seznam institucí, jimž byla určena. Dál na ní měl dr. Tesař pracovat sám; já jsem měl moc práce se šachovou knížkou a „své“ podpisy jsem už získal.

Doma jsem zůstal i následující den, ačkoliv vzduch kolem domu byl náhle zcela čistý. Nějak se mi to nelíbilo. Pročpak najednou odešli? Z telefonického rozhovoru s manželkou jsem zjistil, že asi měli moc práce jinde. V Praze prý bylo velice rušno.

Večer mi vyprávěla podrobnosti. Šla do práce pěšky, jak žádaly letáky rozšířené v Praze v posledních dnech. Lidé v nich byli vyzýváni k důstojné, tiché demonstraci. Snad jednou historici či jiné instituce zjistí, proč ona demonstrace nebyla ani důstojná, ani tichá. Proč při ní řádily pendrek, slzné bomby, a dokonce padly nějaké výstřely. Opakovala se „varianta Aero-flot“.² Rozhodně však bylo hned v dalších dnech jasné, komu kravál posloužil.

Šli jsme brzy spát. Před spaním jsem ještě listoval v hnědých deskách, kde jsem měl i jeden výtisk 10 bodů a další materiály. Desky byly označeny písmeny F-N-O. Tomu jsme se na Veslařském ostrově smáli. Nejmenovali jsme se vůbec Fronta národního osvobození. Desky byly z mé bývalé redakce a jedna z mých rubrik se jmenovala FAKTA-NÁZORY-OHLASY.

Skoro nachlup přesně v půl jedné po půlnoci zazněl zvonek. Ptal jsem se oknem, kdo to jde. „Tady je Cibulka“, zněla odpověď.

Honem jsem v koupelně spálil jeden papír, pět vteřin uvažoval, co s deskami F-N-O, pak je jednoduše strčil pod skříň a šel otevřít.

Do domu se nahrnulo asi pět či šest mužů. Mám se prý obléknout. Dali mi přečíst papír, podle něhož jsem byl vzat do vazby pro hanobení představitele republiky, jehož jsem se dopustil svými výroky o dr. Husákovi.³ Připadalo mi to trochu jako ironie. Na jarních mítincích na něj nadával kdekdo. Já byl jeden z mála těch, kteří vyzvedávali i jeho kladné vlastnosti. Poznámky jsem si ale nechal zatím na příští dobu. Než jsem se oblékl, začala domovní prohlídka. Trvala plných devět hodin. Prohlédli všechno, každou knížku, prádlo, gauče, křesla. Jen pod skříň se nepodívali, desky F-N-O tam zůstaly ležet.

Při odchodu jsem se vlastně uřekl:

„Až to tady soudruzi skončí, nezapomeň zavolat Čištění města.“ Chtěl jsem ale říci Úklid domácnosti. Vedoucí hlídky se ohradil:

„Neurázejte nás, chováme se přece slušně.“ Zatím se opravdu chovali slušně.

*Luděk Pachman. Jak to bylo.
Zpráva o činnosti šachového velmistra
1924–1972, Toronto 1974, s. 197–202.*

- a Na str. 197 předchází tomuto vyprávění 14 ř. o vyloučení L. Pachmana z KSČ.
- 1 Srov. dokument Deset bodů.
- b 27 ř. o epizodách ze šachových simultánek.
- 2 „Variantou Aeroflot“ se rozumí tzv. „hokejové události“ z 28. a 29. března 1969. Při spontánní manifestaci na Václavském náměstí, motivované vítězstvím čs. hokejistů nad reprezentací SSSR, byla zřejmě záměrnou provokací demolována úřadovna Aeroflotu. Akce posloužila k zvýšenému nátlaku sovětské strany na urychlení postupu „normalizace“ v Československu.
- 3 Luděk Pachman byl zadržen 22.8.1969. Důvodem tehdy ještě nebyl jeho podíl na petici 10 bodů, ale jeho dopisovatelská činnost pro holandský tisk. Kromě hanobení představitele státu mu bylo kladeno za vinu také poškozování zájmů republiky v zahraničí. Sám o tomto svém prvním pobytu ve vězení v roce 1975 napsal: „Bylo proti mně vzneseno nesmyslné a vykonstruované obvinění, zahájil jsem hladovku a po čtyřech týdnech ji zakončil s úspěchem až nečekaným. Obvinění bylo v plném rozsahu odvoláno. V novém obžalovacím spisu zůstal už jenom jediný a celkem směšný bod: ona petice, připravovaná v létě. Dověděl jsem se, že ve vazbě jsou i dva další signatáři, dalších pět bylo trestně stíháno na svobodě.“ – Pachman, L.: *Boha nelze vyhnat*. 2. vyd. Praha, Vyšehrad 1990, s. 57. – Vazba L. Pachmana byla pro jeho názorovou neústupnost stále prodlužována. Proces, který měl být patrně prvním větším politickým procesem té doby, byl připraven na 15. října 1970. V poslední chvíli však byl odvolán. Ing. Rudolf Battěk a dr. Jan Tesař byli propuštěni z vazby a Luděk Pachman zůstal ještě do 10. prosince „nemocniční internaci“. – *Tamtéž*, s. 58–59. Srov. také Prečan, V.: *C.d. Chronologický přehled...*, s. 376.

4

1990, 8. srpna, Praha. – Ludvík Vaculík Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Dopis vyjadřující stanovisko k petici Deset bodů.

1. Událost se stala zhruba tak, jak popisuje Pachman, až na to, že jsem ovšem nepotřeboval mít z toho textu „malou literární formu“... Zda měl mít dva tisíce slov, to už nevím.

2. Měl jsem k tomu psaní a své účasti na něm příšernou nechuť. Ale byl jsem v Brumově a říkal jsem si, že možná lidé v Praze, kteří víc cítí dobu, mají směřodatnější názor. Úplně jsem se tomu vyhnout nemohl, protože určitě by to vypadalo jako zbabělost. Od lidí, kteří za textem – podle Pachmanova sdělení – stáli, jsem se nemohl distancovat ani nějakým svým, odlišným projevem. Byl to psychický teror! – Přitom jsem jasně cítil, že je to čin nesmyslný, nebude mít žádný účinek. Bylo o rok později, situace byla jiná, podle marxismu nastal „odliv revoluce“, ale i bez marxismu každý cítil, že od této chvíle slovní projevy budou mít jen cenu čestného prohlášení. Nechápu, čím by iniciátoři ještě dnes chtěli svou myšlenku obhajovat. Když došlo ke stíhání a žalobě, považoval jsem to za spravedlivý trest pro sebe – trest za blbost! (Z procesu ovšem sešlo.) Od té doby mou hlavní otázkou bylo, jak obstát před tlakem, jaký protitlak vyvíjet, najít správný postoj. Všecko potom, včetně Tesařovy předvolební kampaně, mě utvrzovalo, že je třeba nejprve snad pozorovat, studovat, hodnotit povahu Husákovy politiky. Hlavně však: že nastala doba jednotlivců a pevných skupinek; národ je vyřízen. Byl bych spíš pochopil toho, kdo by udělal například atentát na říšského protektora, než toho, kdo by chtěl nově vyzvat národ k povstání. Palachův čin byl přiměřený a přesný! Petlice, nalezená nahodile, byla také jedním z prostředků, jak sbírat novou sílu. Najít novou sílu, to je ten výraz. Charta 77 byl další stupeň. Až do Několika vět trvalo období, kdy Deset bodů byl prostě nesmysl. – Ale abych byl přesnější: Měly smysl jako prohlášení postoje těch, kdo je podepsali. Nic víc.

Ludvík Vaculík